

Az általános forgalmi adóra elkövetett költségvetési csalás általános és speciális modelljei, továbbá alkalmazási lehetőségük a nyomozó hatósági fellépés során

General and specific models of value added tax budgetary fraud and their possible application in the context of investigative action

Szabó Barna

Dr., PhD, nyomozó, pénzügyőr őrnagy
Nemzeti Adó- és Vámhivatal Bűnügyi Főigazgatósága
Központi Nyomozó Főosztály
szabo.barna@nav.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány célkitűzése a Magyarországon általános forgalmi adó néven bevezetett hozzáadottérték-adó (hozzáadottérték-adó/általános forgalmi adó továbbiakban egységesen: áfa) működési mechanizmusának kihasználása révén megvalósított költségvetési csalás büntett, más néven áfacsalás elkövetési magatartásainak modellezése (általános és speciális modelljeinek felvázolásával), valamint alkalmazásuk lehetőségének vizsgálata a nyomozó hatósági fellépés során.

Módszertan: A téma feldolgozása elsősorban szekunder kutatással történt, nagy hangsúlyt fektetve a rendszerszemlélet és a kriminalisztikai gondolkodásmód alkalmazására, továbbá a Nemzeti Adó- és Vámhivatalnál (NAV) nyomozóként teljesített szolgálat alkalmával megfigyelt bevált gyakorlatra, valamint esettanulmányok alapján levonható következtetésekre.

Megállapítások: Amennyiben elfogadjuk a kutatással feldolgozott források megállapításait, és az azokból, illetve továbbgondolásuk során levont következtetéseket, az áfacsalás általános modelljének három „építőköve”, azaz elkövetési magatartása izolálható az áfa működési mechanizmusa alapján,

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 01. 22. Átdolgozás: 2025. 02. 05.
Elfogadás: 2025. 02. 20.

nevezetesen: csalárd levonás, bevétel eltitkolás, illetve működés eltitkolás. Az elkövetők ezekből az „építőkövekből” bonyolult, országhatárokon átívelő struktúrákat építenek fel jellemzően a gyakorlatban, amelyek közös ismérveik – mindenekelőtt a specifikus résztvevői, és a közöttük fennálló számlázási/értékesítési kapcsolatok – alapján speciális modellekkel írhatók le. Ezek a speciális modellek egyben „előre legyártott” nyomozási verzióknak is tekinthetők, és megfelelő körülményekkel ugyan – hiszen a gyakorlatban összetettebb, torzult, kevert, olykor megújult formában jelennek meg – eredményesen használhatók a nyomozó hatósági fellépés során.

Érték: A kutatásban rejlő érték az áfacsalás elkövetési magatartásának rendszer, kriminalisztikai gondolkodásmód és bevált gyakorlat szemléletmódú megközelítése, illetve olyan egységes modellbe történő integrálása, amely megfelelő körülményekkel ugyan, de a nyomozó hatósági fellépés során is eredményesen alkalmazható.

Kulcsszavak: határon átnyúló ügyletek, adókijátszás, hazai és nemzetközi jellegű költségvetési csalás, munkamódszerek

Abstract

Aim: The aim of the study is to model the offence of fiscal fraud (also known as VAT fraud) committed by exploiting the operating mechanism of the value added tax (VAT/statutory VAT) introduced in Hungary (by outlining its general and specific models) and to examine the possibility of its application in the investigative action of the authorities.

Methodology: The topic was primarily addressed through secondary research, with a strong emphasis on the application of system thinking and criminological thinking, as well as best practices observed during the service as an investigator at the National Tax and Customs Administration (hereinafter: NAV) and conclusions drawn from case studies.

Findings: If we accept the findings of the sources processed by the research and the conclusions drawn from them and from their further reflection, the three “building blocks” of the general model of VAT fraud, i.e. the behaviour of the perpetrators, can be isolated on the basis of the VAT operating mechanism, namely: fraudulent deduction, concealment of income and concealment of operation. From these “building blocks”, the perpetrators typically build up complex cross-border structures in practice, which can be described by specific models based on their common features, in particular the specific participants and the invoicing/sales links between them. These specific models can also be considered as ‘prefabricated’ versions of investigations and, with due care, can

be used effectively in the investigative action of the law enforcement authorities, although in practice they appear in more complex, distorted, mixed and sometimes renewed forms.

Value: The value of the research lies in its approach to the VAT fraud offences in terms of systems, forensic thinking and best practice, and its integration into a coherent model that can be applied with due care and attention, but also effectively in the course of investigative action by the law enforcement authorities.

Keywords: cross-border transactions, tax evasion, domestic and international fiscal fraud, working method

Bevezetés

Problémafelvetés

Benjamin Franklin szerint csak két dolog biztos az életben: a halál és az adó. Tolnai Gábor ezt azzal egészítette ki: „*a harmadik, hogy az emberek jelentős erőfeszítéseket tesznek, hogy elkerüljék az első kettőt.*” (Fodor, 2017). Az adózás ennek ellenére az emberi lét, a közösségi élet szükségszerű része. Az intézményesített, mai értelemben vett formája az őskor végéhez, az államiság kialakulásához köthető, hiszen az állam fenntartásához a közösség tagjainak szükségszerűen hozzá kellett járulnia valamilyen formában (Bahn & Renfrew, 1999).

A tanulmányban vizsgált áfát 1954-ben vezették be először Franciaországban, majd napjainkra – néhány országot leszámítva – az egész világon a legnagyobb költségvetési bevételt eredményező adónemmé vált (Szlifka, 2020). Magyarországon az áfát 1988-ban vezették be (Sólyom, 2015).

A szóban forgó adónem világszerte való sikeres alkalmazása mellett azonban nem feledkezhetünk meg működési mechanizmusában rejlő árnyoldalairól sem – különös figyelemmel az Európai Unió (EU) tagállami határait átlépő gazdasági ügyletek tekintetében –, amelyek számos visszaélésre adhatnak lehetőséget az elkövetők számára (Magyar-Áhel, 2018). Pontos statisztikai számadatok ugyan nem állnak rendelkezésünkre a témával foglalkozó szakirodalmi forrásokban, csak durva becslések, amelyek viszont arról számolnak be, hogy a be nem fizetett áfa mértéke az EU viszonylatában akár 100 milliárd eurós nagyságrendre is tehető évente (Magyar-Áhel, 2018; Ritzlné & Máténé, 2022), és hazai vonatkozásban is az úgynevezett „áfa árrés” elérheti a költségvetésbe befolyt áfa 10–30%-át (Ritzlné & Máténé, 2020).

Célkitűzés

A fenti problémafelvetés kapcsán a tanulmány célkitűzése az áfacsalás elkövetési magatartásának modellezése, általános és speciális modelljeinek definiálása, valamint alkalmazásuk lehetőségének vizsgálata a nyomozó hatósági fellépés során.

A dolgozatban bemutatott esettanulmányok azonban a nevezett modellek alkalmazhatóságának korlátjaira is felhívják a figyelmet, hiszen – mint azt majd látni fogjuk – „köbe vésett” elkövetési alakzatok nem léteznek, a valóságban azok összetettebb, torzult és kevert változatban jelennek meg, valamint az idő múlásával, illetve a jogszabályi környezet változásával új formációk is létrejönnek.

Kutatási módszertan

A téma feldolgozása elsősorban szekunder kutatással történt, amelynek eredményeképpen – az áfára elkövetett költségvetési csalás törvényi tényállásának és az áfa működési mechanizmusának ismertetését, valamint az adózói jogkövetői magatartás modellezését követően – kísérletet tettem az áfa működési mechanizmusának legegyszerűbb, legáltalánosabb, önállóan is értelmezhető elemének izolálására, és azon keresztül rendszerszemléletű megközelítésben definiáltam a valamennyi elkövetési magatartásra érvényes áfacsalás általános modelljét. Kísérletet tettem továbbá az általános modellből – mint kvázi „építőköckéből” – levezetni a NAV-nál nyomozóként teljesített szolgálat alkalmával megfigyelt bevált gyakorlat szempontjából a legfontosabb összetett elkövetési magatartásokat is, mint speciális modelleket.

A kutatás eredményeinek – azaz az áfacsalás általános és speciális modelljeinek – és gyakorlati alkalmazási lehetőségeinek értékelése, továbbgondolása a kriminalisztikai gondolkodásmód alkalmazásával, valamint a már említett bevált gyakorlat és esettanulmányok figyelembevételével történt.

Kutatási téma felvezetése, az arra vonatkozó szakirodalom bemutatása, értékelése

Az áfacsalás törvényi tényállása

Amennyiben a nullum crimen sine lege – azaz nincs bűncselekmény törvény nélkül – jogi alapelvből indulunk ki, a költségvetési csalást a 2011. évi LXIII. törvény 2. §-a nevesítette új bűncselekményként a magyar Büntető Törvénykönyvben

2012. január 1-jei hatállyal. A jogalkotó az új törvényi tényállással több korábbi bűncselekményt – közöttük az adócsalást – vont össze abból a célból, hogy a költségvetést károsító bűncselekmények közvetlen jogi tárgyát (adó, vám, jövedék stb.) és az elkövetési magatartásokat a lehető legabsztraktabb módon fogalmazza meg (Molnár, 2023).

A költségvetési csalást az e sorok írásakor hatályos Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 396. § (1) bekezdésének a) pontja definiálja úgy, hogy *„aki költségvetésbe történő befizetési kötelezettség vagy költségvetésből származó pénzeszközök vonatkozásában mást tévedésbe ejt, tévedésben tart, valótlan tartalmú nyilatkozatot tesz, vagy a valós tényt elhallgatja, és ezzel egy vagy több költségvetésnek vagyoni hátrányt okoz”*, költségvetési csalás büntettet követ el.

E törvény 462. § (3) bekezdése azt is előírja, hogy *„nem valósul meg bűncselekmény [...], ha a költségvetési csalással okozott vagyoni hátrány az ötszáz-ezer forintot nem haladja meg.”* Ez utóbbi esetben közigazgatási eljárás keretén belül adóellenőrzés lefolytatására van lehetőség, amely során az adózás rendjéről szóló 2017. évi CL. törvény alapján adóhiány állapítható meg, és adóbírság szabható ki. Adóellenőrzésnek lehet helye a Büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény alapján folytatott büntetőeljárással párhuzamosan is, azonban ebben az esetben figyelemmel kell lenni az ügynevezett ne bis in idem elv alkalmazására, azaz a kétszeres büntetés tilalmának betartására.

Mint ahogyan a törvényi tényállásból is kitűnik, a költségvetési csalás bűncselekmény elkövetésének tárgya a költségvetés bevétele, amelynek elemei között az adót az államháztartásról szóló 2011. évi CXCV. törvény 6. § (3) bekezdés b) pontjának első fordulata nevesíti, a működési – ezen belül is közhatalmi – bevételek egyik formájaként (Fischer, 2018). Az egyes adónemeket külön törvényben határozza meg a jogalkotó, az áfát a 2007. évi CXXVII. törvény (áfa-törvény) szabályozza.

Abban az esetben tehát, ha a költségvetési csalás elkövetési tárgya az adó, ezen belül is az áfa adónem, áfára elkövetett költségvetési csalásról, más szóval – röviden – áfacsalásról beszélünk.

Az áfa működési mechanizmusa, jogi szabályozása

Ahhoz, hogy az áfacsalás elkövetési magatartásait megérthessük, tipizálhassuk, elengedhetetlenül szükséges az áfa jogi szabályozásának és működési mechanizmusa lényeges elemeinek a tisztázása.

A ma EU-ként ismert Európai Gazdasági Közösség az 1960-as években dolgozta ki az áfa rendszerét, miközben az adó mértékének a megállapítását a

tagállamok hatáskörében hagyta. Az 1967. április 11. napján elfogadott első és második áfairányelv (67/227/EGK, 67/228/EGK) tette kötelezővé a közösség országai számára az adónem bevezetését 1970. január 1. napjáig (Molnár, 2011). Magyarországon az áfát az 1987. évi V. törvény ratifikálta 1988. január 1-jei hatállyal, a rendszerváltozást megelőző átmeneti időszakban. A jelenleg hatályos áfatörvény a hatodik áfairányelvre (77/388/EGK) épül (Steiner, 2023).

Az áfát összefázisú adónemként vezette be a jogalkotó a magyar adórendszerben, ami azt jelenti, hogy az értékesítési/szolgáltatási láncolat minden pontján meg kell fizetni a nettó, vagyis az áfát nem tartalmazó ár után. Az adóhalmozódás elkerülése érdekében azonban az adózó a terhére előzetesen felszámolt és általa megfizetett adót levonhatja a fizetendő adóból, és a különbözet összegével kell elszámolnia az adóhatóság felé (pozitív egyenleg esetében befizetési kötelezettsége, negatív egyenleg esetében visszaigénylési jogosultsága keletkezik). Ennek eredményeképpen az adózó csak az általa hozzáadott érték után fizet adót (Molnár, 2011). Ezért is nevezzük nemzetközi terminológiában hozzáadottérték-adónak (rövidítve: héa) ezt az adónemet.

Nemzetközi kereskedelemben az áfa működési mechanizmusa az alábbiak szerint változik:

- Termékimport és közösségen belüli beszerzés esetén az árukra és szolgáltatásokra ugyanazok az áfakulcsok vonatkoznak, mint a belföldi eredetűekre. A vevő azonban a saját importja és közösségen belüli beszerzése után fizetendő adót – törvényi feltételek fennállása esetén – ugyancsak, mintha belföldi beszerzés lett volna, levonásba helyezheti (Balláné Szentpáli, 2020).
- Tranzitügyletek során – vagyis abban az esetben, ha az importált árut egy másik tagállamba történő adómentes továbbértékesítés céljából hozták be – az importőr mentesül az adófizetési kötelezettség alól, mivel az áfa megfizetése majd a célországban fog megtörténni. Fontos azonban megemlíteni, hogy tranzitügyletek alkalmával az importőr adófizetésen kívüli egyéb adminisztratív jellegű adókötelezettségei továbbra is fennállnak.
- Termékexportot és a közösségen belüli termékértékesítést – a fent említett célország szerinti adózási elv miatt – nem terheli áfa, azonban az előzetesen felszámított áfa levonásba helyezhető (Fellegi, 2017).

Az adózók jogkövetési magatartása

Amennyiben a fent ismertetett büntető- és adójogi normákat a kriminalisztikai gondolkodásmód „szemüvegén” keresztül vizsgáljuk, fontosnak érzem figyelembe venni és elhatárolni az adózók jogkövetési magatartását is, hiszen – mint azt majd az alábbiakban látni fogjuk – a törvényesség útjáról letérők elleni

fellépés során, megszólításuk eszközszerrendszere alapvetően ennek a függvénye. Hatfield (2011) szerint azonban egy társadalomban a jogkövetés és az adójogi normák kikerülése, a „kiskapuk” kihasználása közötti határvonal nem egyértelmű. Szilovics (2003) szerint is csak a jog elméleti síkjára terelt világban oszthatók egyértelmű módon a társadalom tagjai jogkövetőkre és adómegtagadókra.

Amennyiben azonban a NAV fő szakterületeiből (mindenekelőtt adó- és vámigazgatás, rendészet, bűnügy) indulunk ki, figyelemmel az ultima ratio – azaz a büntetőjog csak végső eszközként vethető be – alapelvre, az adózók jogkövetési hajlandóságuk alapján három, viszonylag egyértelműen elkülöníthető fő csoportra oszthatók az alábbiak szerint (1. számú táblázat):

- 1) Jogkövető adózók (ideális esetben az adózók többsége), akik önként bevallják és befizetik az adót. Megszólításukhoz – azért, hogy ne vesszenek el az adózás „útvesztőjében” – elegendő az adóigazgatási eszközszerrendszert alkalmazni.
- 2) Feltételesen jogkövető adózók (feltételezhetően az adózók nem túl kicsi, de nem is túl nagy csoportja), akik csak addig a pontig jogkövetők, ameddig hatósági pressziót (például online pénztárgépek bevezetése) éreznek magukon. Megszólításukhoz – hogy ne térjenek le a jogkövetés útjáról – már rendészeti eszközszerrendszere van szükség.
- 3) Adóelkerülők (adózóknak az úgynevezett „állhatatos kisebbsége”), akik szándékosan nem vallják be, nem fizetik meg az adót. Tevékenységüket titokban, az adóhatóság számára láthatatlan módon, gyakran strómanok felhasználásával végzik. Megszólításukhoz – felderítésük és eljárás alá vonásuk céljából – a bűnügyi eszközszerrendszert hiányában nincs lehetőség (Vankó, 2017).

1. számú táblázat

Az adózók csoportosítása jogkövetési hajlandóságuk alapján

Adózói csoportok	Az adózói csoportok főbb ismérvei		Az adózók megszólítása	
	Magatartásuk	Vélhető nagyságuk	Megszólítás eszköze	Megszólítás célja
Jogkövető adózók	Önként bevallják és befizetik az adót	Adózók többsége	Adóigazgatási	Ne vesszenek el az adózás „útvesztőjében”
Feltételesen jogkövető adózók	Csak hatósági presszió esetén jogkövetők	Adózók nem túl kicsi, de nem is túl nagy csoportja	Rendészeti	Ne térjenek le a jogkövetés útjáról
Adóelkerülők	Szándékosan nem vallják be és nem fizetik be az adót	Adózók „állhatatos kisebbsége”	Bűnügyi	Felderítésük és eljárás alá vonásuk

Forrás. Vankó (2017) alapján a szerző saját szerkesztése.

Természetesen, a fenti kategóriák is „elméleti síkra terelve” értelmezhetők. A bevált gyakorlat alapján ugyanis az adózók jogkövetési hajlandósági skálája nem osztható fel éles határvonalakkal. A jogkövető adózókat például több motivációs tényező együttes megléte is segítheti a törvényesség útján maradni, amelyek között egyidőben lehetnek önkéntes vagy hatósági presszió alapuló indíttatásúak is. Az adóelkerülők magatartását úgyszintén több összetevő határozhatja meg. Egyes elkövetők alapvetően jogkövetők, de valamilyen élethelyzet miatt (például a megélhetési bűnözők esetében) gazdasági tevékenységük során kisebb-nagyobb részben (szélsőséges esetekben egészben) bizonyos ideig letérnek a törvényesség útjáról, de akadhatnak olyanok is, akik céltudatosan (akár tényleges gazdasági tevékenység végzése nélkül) életvitelszerűen gyarapítják vagyonukat a költségvetés rovására.

Amennyiben a fenti gondolatmenetet elfogadjuk, abból véleményem szerint szükségszerűen következik egyrészt az, hogy az adózói csoportok megszólítására használt adóigazgatási, rendészeti és bűnügyi eszközrendszerek közötti határmezsgye is elmosódik; másrészt az, hogy a fenti három „címkével” ellátott adózói csoportot egy időben többfajta eszközrendszer útján is érdemes lehet megszólítani. Ez utóbbi felvetést látszik alátámasztani a bevált gyakorlat. Nem ritka ugyanis, hogy a már említett ne bis in idem elv alkalmazása mellett egy cselekmény kapcsán adóellenőrzés és büntetőeljárás is foganatosításra kerül, így több szakterületet érintő eszközzel is megszólítják az eljárás alá vont személyeket (lásd később *Főnixmadár ügy* esettanulmány). Fontosnak tartom továbbá megjegyezni, hogy az adózói jogkövetés kontextusában értelmezett rendészeti eszközök (például online pénztárgép) nem feltétlenül esnek egybe a rendészettudományi szempontból is annak tekinthetőkkel.

A fenti pontosítások figyelembevételével úgy gondolom, hogy az 1. számú táblázatban összefoglalt, a lehető legmarkánsabb ismérvek alapján elhatárolt adózói magatartási modell kellő sorvezetőként szolgálhat a bevált gyakorlat során, a nyomozó hatósági fellépés alkalmával, a NAV fő szakterületeinek tükrében.

A jogkövetés útjáról letért adózók elkövetési magatartása

A jogkövetés útjáról letért adózók „állhatatos kissebségének” áfára történő elkövetési magatartásukat¹ sokféle szempontrendszer alapján csoportosítja a szakirodalom. A teljesség igénye nélkül például:

1 A felesleges duplikációk elkerülése és a könnyebb érthetőség, jobb áttekinthetőség érdekében az egyes elkövetési magatartások ismertetésére az áfacsalás modelljeinek bemutatásakor, illetve a modellek alkalmazási lehetőségének vizsgálatakor alkalmazott kriminológiai fogalmak levezetésére a következtetések levonása során kerül sor.

- Steiner (2023) az áfa működési mechanizmusát vette alapul, amely alapján az adóbevallás benyújtásának elmulasztását (működés eltitkolást), bevételek egy részének bevallását (bevétel eltitkolást), fizetendő adó összegének csökkentését fiktív számlákkal (csalárd levonást), jogosulatlan áfa-visszaigénylést (csalárd visszaigénylést), illetve az úgynevezett körhintacsálást különböztette meg.
- Szabó & Zierer (2023) is az áfa működési mechanizmusát vették alapul, álláspontjuk szerint mindössze két módon lehet áfacsalást elkövetni, bevétel eltitkolással és/vagy csalárd adólevonással.
- Sólyom (2015) a számlázási láncolatok földrajzi helyzetéből, illetve alkotóelemeiből indult ki, és a számtalan elkövetési magatartást három fő csoportra osztotta: belföldi kereskedelemben előforduló normál, általános adócsalásra, határon átnyúló kereskedelemben előforduló normál, általános adócsalásra és úgynevezett hiányzó kereskedős csalási konstrukciókra.
- Magyar-Áhel (2018) a szervezett EU-s áfacsalást vette górcső alá, és két releváns elkövetési magatartásukat a fent már említett körhintacsálást és hiányzó kereskedős csalást emelte ki.
- Molnár (2023) a törvény szövegéből kiindulva: tévedésbe ejtéssel, tévedésben tartással és valós tény elhallgatásával elkövetett költségvetési csalást különítette el.
- Szabó (2019) az áfacsalás elkövetési magatartásait a nyomozói munka sajátosságainak megfelelően három rendezőelv által elhatárolt komplex rendszerbe csoportosította. Mindenekelőtt az áfa működési mechanizmusa alapján megkülönböztetett levonásba helyezhető áfa értékének csalárd módon történő növelését, fizetendő áfa részben vagy egészben történő be nem vallását. Majd ezt követően a számlázási láncolatok alapján megkülönböztetett határokon átnyúló, szervezett áfacsalást (körhintacsálást, hiányzó kereskedős csalás különböző eseteit, és egyéb formációkat, mint például visszaélést 4200 eljárás kódú vámeljárással, fiktív közösségen belüli termékértékesítést/fiktív exportot, keresztbe számlázásos csalást, visszaélést háromszögüggyel), belföldi áfacsalást. Végül a törvényi tényállás alapján megkülönböztetett valótlán tartalmú nyilatkozattételt – adóbevallás –, és valós tény elhallgatását.

A tanulmány további részében elsősorban a fent idézett források figyelembevételével tettem kísérletet az áfacsalás modellezésére, a korábban már ismertetett kutatási módszerek alkalmazásának segítségével.

Kutatási eredmények

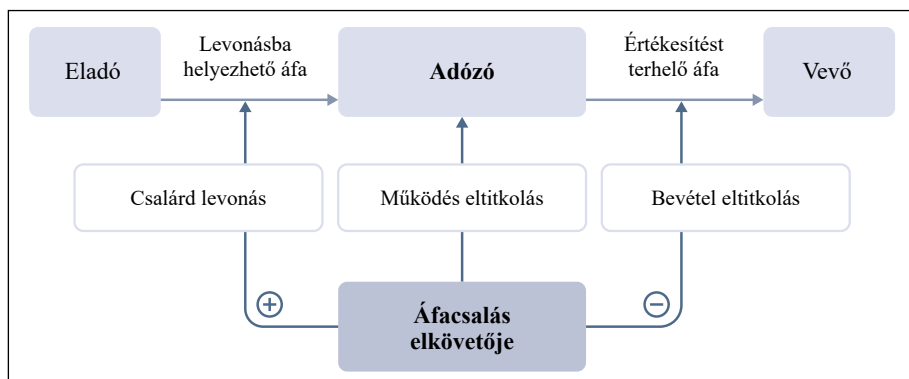
Az áfacsalás általános modellje (az áfa működési mechanizmusa alapján)

Álláspontom szerint, amennyiben az áfacsalás általános modelljét keressük, mindenképpen a bűncselekmény elkövetési magatartásának legegyszerűbb, legáltalánosabb, önállóan is értékelhető elemeit célszerű izolálni. Tekintettel azonban arra, hogy az áfacsalást magába foglaló törvényi tényállás, mint azt fentebb is láthattuk keretdiszpozíció, azaz tényleges tartalommal más jogszabály – esetünkben az áfatörvény – tölti ki, ezeket az alapelemeket szükségszerűen az áfa működési mechanizmusának vizsgálata során különíthetjük el.

Az áfa működési mechanizmusát meghatározó áfatörvény alapján tehát az adózó csak az általa hozzáadott érték után fizet adót, vagyis jogosult a bejövő, azaz szállítói számlák áfatartalmát (input áfa) levonásba helyezni az általa kibocsátott, vevő számlák áfatartalmából (output áfa). Ennek következtében szükségszerűen az input áfa növelésével és/vagy az output áfa csökkentésével mérsékelhető e két változó egyenlege is, vagyis az adófizetési kötelezettség. Álláspontom szerint áfacsalást ennek megfelelően legegyszerűbben, legáltalánosabban – Steiner (2023), és Szabó & Zierer (2023) terminológiájával élve – az alábbi három módon lehet elkövetni (1. számú ábra):

1. számú ábra

Az áfacsalás általános modellje

Forrás. Steiner (2023), Szabó & Zierer (2023) alapján a szerző saját szerkesztése.

Amennyiben a fenti „építőköveket” tekintjük az áfacsalás általános modellje alapelemeinek, és ennek keretén belül szemléljük az elkövetők szándékát, az alábbi három fő motivációs tényező azonosítható be:

- 1) áfafizetési kötelezettség csökkentése, ha input áfa < output áfa;
- 2) adóelkerülés, ha input áfa = output áfa;
- 3) jogosulatlan áfa visszaigénylés, ha input áfa > output áfa.

Az áfacsalás fent ismertetett általános modellje – az adózói magatartási modellhez hasonlóan – elméleti kategória. Ahhoz, hogy szürkepiaci² körülmények között működőképes legyen – mégpedig úgy, hogy lehetőleg ne vagy minél később kerüljön a hatóságok látókörébe – további kiegészítésekre szorul, azaz újabb rendszerelemekkel történő bővítése válik szükségessé, mindenekelőtt:

- input oldalon, a levonásba helyezhető áfa csalárd növelése érdekében, például fiktív költség számlák befogadásakor valós működés látszatát keltő fantom számlakibocsátó közbeiktatására;
- output oldalon, bevétel eltitkolással megvalósított, számla nélküli értékesítés nyomán hátra maradt, nem valós raktárkészlet különböző technikákkal (például fiktív közösségen belüli termékértékesítéssel, vagy fiktív exporttal) történő kivezetésére;
- mindkét oldalon, további szervezőmunkára, amelynek keretén belül a hatóságok munkájának megnehezítése céljából újabb rendszerelemeket iktatnak közbe (például fiktív számlákat kibocsátó, átszámlázó és befogadó fantomizált cégeket, stróman cégképviselőket, országhatárokon átvelő számlázási, értékesítési kapcsolatokat, illetve a számlázási láncolatok adminisztrálásához számlagyárat³ szerveznek be), és hangolják össze tevékenységüket a büns szándékuk leplezése és minél átláthatatlanabbá tételének a szándékával.

Annak érdekében tehát, hogy az áfacsalás általános modellje átültethető legyen a gyakorlat számára (például a nyomozói fellépés során), úgy gondolom, egy nagyobb struktúrába – áfacsalás speciális modelljeibe – történő beolvasztására van szükség az alábbi fejezetben kifejtettek szerint.

Mindezek ellenére úgy gondolom, hogy az áfacsalás legkisebb, legáltalánosabb, önállóan is értékelhető elemeinek izolálásával felvázolt általános modell jó támpontot jelenthet nemcsak a bűncselekmény „mozgatórugójának” megértéséhez, hanem:

2 Fehérpiac alatt a legális termékek adminisztratív előírásoknak (adóbevallási és befizetési kötelezettségnek) megfelelő; szürkepiac alatt a legális termékek adminisztratív előírásoknak részben vagy egészben meg nem felelő; feketepiac alatt az illegális termékek gazdaságát értem.

3 Sok esetben az áfacsalás elkövetési eszköze a fiktív számla, amelyet gyakran nem az adott áfacsalás érintettjei állítanak ki saját maguknak, hanem erre szakosodott független elkövetői körök, akik tevékenységét számlagyárnak is szokás nevezni. Ezt a tevékenységet nem nevesíti a Btk. külön törvényi tényállásként, a költségvetési csalás büntett és a hamis magánokirat felhasználás vétség bűnszerű magatartásként értékelendő (Patz, 2018).

- a bonyolultabb struktúrák (speciális modellek) működésének levezetéséhez, értelmezéséhez és felismeréséhez a nyomozó hatósági fellépés során;
- az elkövetési érték, azaz az elkövetők által a költségvetésnek okozott vagyoni hátrány számszerűsítése⁴ céljából kirendelt igazságügyi könyvszakértő, illetve felkért revizori szaktanácsadó által tisztázandó kérdések meghatározásakor; továbbá
- a beérkezett igazságügyi könyvszakértői szakvélemény és revizori szaktanácsadói feljegyzés értékelésekor, és nyomozás során bizonyítékként történő felhasználásukkor.

Az áfacsalás speciális modelljei (áfacsalás általános modellje alapján)

Tóth (2018) szerint „*A gazdasági bűnözés gyakran száraz és nehéz világa, soha nem izgalmasságával, lobogásával, inkább bonyolultsága, összetettsége miatt jelent számunkra kihívást.*” Álláspontom szerint nincs ez másképpen az áfacsalás esetében sem, hiszen a bevált gyakorlat során is szembesülni kényszerülünk azzal, hogy az előző fejezetben ismertetett áfacsalás általános modelljéből, mint kvázi „építőkövekből”, milyen fondorlatos leleménnyel építenek országhatáron átívelő komplex és organikus struktúrákat az elkövetők. Ezeknek nemcsak térbeli kiterjedésük, összetettségük jelent kihívást a nyomozó hatósági fellépés során, hanem az is, hogy az idő múlásával az egyes elemeket – akár havi rendszerességgel – változtatják, kicserélik, és ennek eredményeképpen újabb, még bonyolultabb formációk jönnek létre.

Amennyiben tehát az áfacsalás három „építőkövét” (csalárd levonás, bevétel eltitkolás, működés eltitkolás) általános modellnek nevezzük, célszerűnek tartom az ezekből felépített rendszereket az áfacsalás speciális modelljeinek tekinteni.

Az összetett áfacsalás szereplői

Az áfacsalás speciális modelljeit alkotó csalási mechanizmusok működésének jobb megértéséhez, illetve a csalárd elemek időben történő felismeréséhez szükségesnek tartom az elkövetők jellemvonásainak ismeretét (2. számú táblázat), amelyek alapján az alábbi főbb csoportokba sorolhatók.

- Missing Trader (hiányzó kereskedő): Általában a számlázási láncolat első bel-földi eleme. Célja az, hogy az áfabevallási és/vagy -befizetési kötelezettségének

4 Az elkövetési érték megállapítása szakkérdés, számszerűsítése igazságügyi könyvszakértő kirendelésével, kivételes esetben (például szakértői munka előkészítése céljából komplex ügyekben) revizori szaktanácsadó felkérésével történik.

megszegésével segítse a család többi résztvevőjét abban, hogy jogosulatlan áfalevonást, vagy visszaigénylést hajtsanak végre. Adóbevallási kötelezettségüket vagy nem teljesítik, vagy teljesítik, de adattartalom nélkül, nullás bevallást nyújtanak be. Továbbá olyan esetek is előfordulnak, hogy áfabevallási kötelezettségüknek megfelelő adattartalommal eleget tesznek, azonban az áfafizetési kötelezettségüket elmulasztják. Ezek a társaságok jellemzően elérhetetlenek a hatóságok számára, székhelyük gyakran székhelyszolgáltató (postafiókcégek). A missing traderek jellemzően új vállalkozások, vagy üzlet-részvásárlással, vezető tisztviselő váltással felélesztett úgynevezett alvó cégek, amelyeket sokszor a társadalom periferiájából választott stróman személyek képviselnek. Fontos megjegyezni, hogy a „hiányzó” kereskedő jelző nem arra utal, hogy a hatóságok számára elérhetetlenek e társaságok, hanem arra, hogy a gazdasági tevékenység folytatásának a szándéka hiányzik.

- Buffer (közbeiktatott láncszem): A számlázási láncolatban a missing trader és a későbbiekben ismertetésre kerülő bróker közé ékelődő elem. Célja a csalárd láncolat leplezése és bonyolultabbá tétele. Adóbevallási és befizetési kötelezettségüknek jellemzően eleget tesznek, de bevallásaikra az adóminimalizálás jellemző. További fő ismervük a buffereknek az, hogy a gazdasági kapacitásuk hiányzik, azonban a hatóságok számára elérhetőek, de általában addig a pontig, ameddig ki nem derül számukra, hogy a valódi szándékukat felismerték. Fontos megjegyezni, hogy – habár a gyakorlatban nem jellemző – az elkövetők a láncolat hitelességének növelése érdekében olyan helyzetet is előidézhetnek, hogy a buffer cég képviselője akarata nélkül lesz részese a csalárd láncolatnak. A tudatelem vizsgálata ezért is nélkülözhetetlen.
- Bróker (haszonhúzó): Általában az utolsó eleme a belföldi számlázási láncolatnak. Célja, hogy realizálja azt a profitot, amely érdekében a bűnös számlázási láncolatot létrehozták. Adóbevallási és befizetési kötelezettségüknek eleget tesznek, bevallásaik alapján általában adóminimalizálók vagy folyamatos visszaigénylők. A hatóságok számára elérhetőek, jóhiszeműnek és kellő körültekintést tanúsító vállalkozásnak tüntetik fel magukat. A bróker cégeket igyekeznek a család szervezői minél tovább életben tartani. Jellemzően az alaki szabályoknak maradéktalanul megfelelő könyvelésükben azonban fellelhetőek a missing trader/buffer cégektől befogadott költség-számlák, amelyeket jellemzően az EU más tagállamába, vagy harmadik országba számláznak tovább. A buffer cégekhez hasonlóan a brókereknél is előfordulhat – kivételes esetekben – az, hogy a cég képviselője akarata nélkül lesz részese a csalárd láncolatnak, ezért a tudatelem vizsgálata ilyenkor is nélkülözhetetlen.

- **Conduit** (csatornatársaság): A számlázási láncolat külföldi eleme. A Conduit a bróker cégtől vásárol és a missing trader társaságnak értékesít. Célja és jellemzői lényegét tekintve a bufferekkel egyezik, azzal a különbséggel, hogy más tagállamban vagy harmadik országban vannak bejegyezve.
- **Organiser** (szervező): A szervező az a központi személy, aki „mozgásban tartja” a számlázási láncolatot. Tevékenységét jellemzően strómanokkal, missing traderekkel, bufferekkel, és conduitokkal fedi el, de az is előfordulhat, hogy ő maga a bróker. A szervező lehet egy személy, és lehet többes elkövetői alakzat úgyszintén. A szervezők nem ritkán 50–100 céget is irányítanak, amelyek közötti bonyolult számlázási, pénzügyi teljesítési láncolatok felépítése magasfokú, komplex szaktudást igényel (Magyar-Áhel, 2018).

2. számú táblázat

Az összetett áfacsalás szereplői és legfontosabb jellemzőik

Áfacsalás szereplői	Az áfacsalás szereplőinek főbb ismérvei			
	Helyük a számlázási láncolatban	Céljuk	Áfabevallási és -befizetési kötelezettségük teljesítése, bevallásuk tartalma	Hatóságok előtti elérhetőségi szándékuk, magatartásuk
Missing Trader (hiányzó kereskedő)	Első belföldi eleme; a conduittól vásárol és a missing tradernek értékesít.	Segíti a csalás többi résztvevőjét abban, hogy jogosulatlan áfalevonást, vagy áfa-visszaigénylést hajtsanak végre.	Nem vallja be, vagy nullás bevallást tesz, vagy bevallja, de nem fizeti be.	Nem elérhető, gyakran „postafiók-cég”, stróman ügyvezetővel.
Buffer (közbeiktatott láncszem)	Missing trader és a bróker között, az előbbtől vásárol és az utóbbinak, vagy más buffernek értékesít.	A csalárd láncolat leplezése, bonyolultabbá tétele.	Eleget tesz, adóminimalizáló tartalommal.	Elérhető, de csak addig, ameddig ki nem derül számára, hogy valódi szándékát felismerték.
Bróker (haszonhúzó)	Utolsó belföldi eleme, a buffertől vásárol és a conduitnak értékesít.	Profit realizálása, amely érdekében a csalárd láncolatot létrehozták.	Alaki szabályoknak maximálisan megfelelő könyvelés alapján eleget tesz, adóminimalizáló, vagy folyamatos visszaigénylő.	Elérhető, jóhiszeműként és kellő körültekintést tanúsítónak tünteti fel magát.
Conduit (csatornatársaság)	Számlázási láncolat külföldi eleme, brókertől vásárol, missing tradernek értékesít.	Lényegét tekintve megegyezik a bufferrel.		
Organiser (szervező)	Jellemzően a láncolat külső eleme, de lehet a bróker is.	Irányítja a csalárd láncolatot.	A láncolat szereplőin keresztül tesz vagy nem tesz eleget.	Nem elérhető, a láncolat többi eleme mögött rejtőzködik.

Forrás. Magyar-Áhel (2018) alapján a szerző saját szerkesztése.

Az összetett áfacsalás főbb megjelenési formái

Az összetett áfacsalás tipikus megjelenési formáinak (speciális modelljeinek) bemutatása során, a könnyebb érthetőség kedvéért, egyszerűsítéseket (korlátozó feltételeket) és egységes jelölési rendszert vezettem be az alábbiak szerint:

- Magyarország regionális helyzetére való tekintettel az országhatárokon átívelő ügyleteknél elsősorban közösségen belüli beszerzésből és közösségen belüli termékértékesítésből indultam ki (kivéve a visszaélés 4200 eljárás-kódú vámeljárással esetében), holott e formációk harmadik ország kontextusában – import és export keretén belül – is értelmezhetők.
- Az áfacsalás speciális modelljeit bemutató kapcsolati ábrákon négyyszögekkel ábrázoltam a csalásban részt vevő személyeket, illetve nyilakkal jelöltem a számlázási/értékesítési láncolatokat és annak irányait.
- A 2. számú táblázatban összefoglalt terminológiát alkalmaztam az áfacsalás szereplőinek modellbe illesztése során, amelyet a könnyebb érthetőség kedvéért „eladóval” és „vevővel” egészítettem ki az egyes láncolatok bemutatásakor, holott ezek az eladók és vevők sok esetben a 2. számú táblázatban nevesített szereplők valamelyikével ekvivalensek.
- A jobb áttekinthetőség érdekében a csalárd szereplőket és csalárd számlázási/értékesítési láncolatokat vastag vonallal emeltem ki.
- Folytonos vonallal a hatóságok előtt láttatni kívánt, szaggatott vonallal a hatóságok elől eltitkolni szándékolt szereplőket és számlázási/értékesítési láncolatokat ábrázoltam (kivéve a visszaélés háromszögügylettel esetében, ahol a szaggatott nyíllal a számlázási láncolattal nem egyező áru útját jelenítettem meg).

Amennyiben tehát elfogadjuk az áfacsalás általános modelljét, és azt a koncepciót, hogy gyakorlati alkalmazásukhoz nagyobb, jellemzően országhatárokon átívelő struktúrákba történő beillesztésére van szükség – figyelemmel a korábban ismertetett szereplők jellemzőire, az egyes láncolatok bemutatása során bevezetett korlátozó feltételekre, és nem utolsósorban a bevált gyakorlatra –, álláspontom szerint az alábbi struktúrákat érdemes kiemelni az áfacsalás speciális modelljeiként.

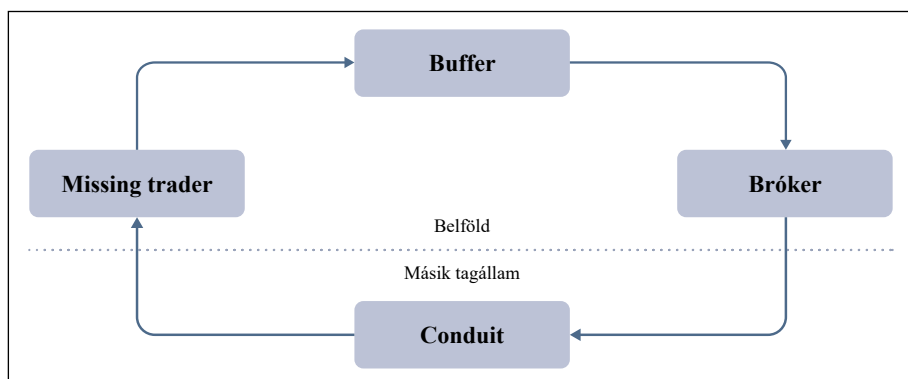
Körhintacsalás (2. számú ábra)

Kialakulása a Benelux Unió létrejöttéhez köthető, az EU megvalósulásával, bővülésével, valamint a technikai fejlődéssel párhuzamosan egyre inkább kifinomultabbá vált (Sólyom, 2015). Körhintacsalás során a belföldi számlázási láncolat

első eleme egy valós gazdasági tevékenységet nem folytató missing trader, aki más tagállamban bejegyzett conduittól fogad be számlát, amit továbbszámház – jellemzően a számlázási láncolat bonyolultabbá tételének szándékával buffer társaságon keresztül – a belföldi számlázási láncolat utolsó elemének, amely egy bróker társaság. A bróker ezt követően más tagállamban bejegyzett conduitnak bocsát ki számlát, amit a belföldi számlázási láncolat első eleme (missing trader) ismételtelen befogad a conduit társaságtól, mellyel bezárul a számlázási „körhinta”. A missing trader az értékesítést terhelő áfát nem fizeti be a költségvetésbe, és jellemzően be sem vallja, majd elérhetetlenné válik a hatóságok számára. A belföldi számlázási láncolat utolsó eleme (bróker) viszont a missing tradertől közvetlenül, vagy más buffer társaságokon keresztül közvetve befogadott költség számlát levonásba helyezi (ilyenkor áfa-visszaigénylő pozícióba is kerülhet), vagyoni hátrányt okozva ezzel a költségvetésnek (Steiner, 2023).

2. számú ábra

Körhintacsálás

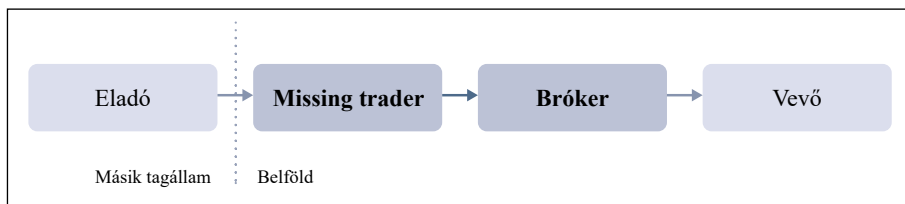
Forrás. Steiner (2023) alapján a szerző saját szerkesztése.

Hiányzó kereskedős család (3. számú ábra)

Ennek elkövetésekor a másik tagállamban bejegyzett eladó az árut adómentes közösségen belüli termékértékesítésként számlázza ki egy valós gazdasági tevékenységet nem folytató missing tradernek. A missing trader az így beszerzett terméket tovább számlázza (vagy közvetlenül, vagy buffer útján) a bróker részére, aki a missing trader vagy buffer cégtől befogadott számla áfáját levonásba helyezi, amely alapján fizetendő áfáját csökkenti, illetve áfa-visszaigénylő pozícióba is kerülhet (Magyar-Áhel, 2018). A hiányzó kereskedős család lényegét tekintve a körhintacsálás egy láncszakaszával azonosítható.

3. számú ábra

Hiányzó kereskedős család

Forrás. Magyar-Áhel (2018) alapján a szerző saját szerkesztése.

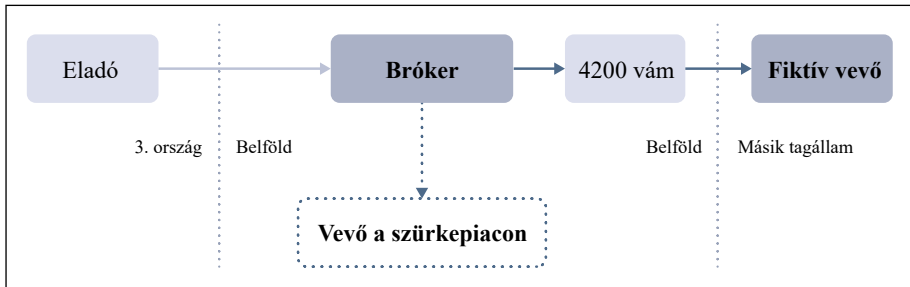
Visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárással (4. számú ábra)

Ennek során a harmadik országból az EU területére érkezett árut az adott tagállamban vámkezelik ugyan, azonban a vámfizetéssel egyidejűleg nem történik meg az import áfa megfizetése. Az import áfa megfizetése alóli mentesítés feltétele, hogy az árut tovább szállítsák egy másik tagállamba, és ott fizessék meg az import áfát. Tekintettel arra, hogy ez a rendszer nem zárt, magában hordozza a csalás lehetőségét azzal, ha például a bróker harmadik országból 4200 eljárás kódú vámeljárással importált árut, amelyet ezután közösségen belüli termékértékesítés keretén belül ad el más tagállamban bejegyzett fiktív cég számára. Az árut azonban a valóságban (az import áfa megfizetése nélkül) a belföldi szürkepiacon értékesítik számla nélkül (Molnár, 2011), vagy más néven kiállított számlával.⁵ Ennek a csalásnak (speciális modellnek) – mint ahogyan majd a *Selyemút-ügy* esettanulmányban is látni fogjuk – létezik egy összetettebb struktúrája is, amikor a bróker nem a szürkepiacon, hanem a fehérpiacon működő vevők részére saját maga nevében kiállított számlával értékesít. Ebben az esetben a brókernek egy importőr missing trader közbeiktatására van szüksége, illetve arra, hogy az így beszerzett áru eredetét fiktív költség számlákkal igazolja (9. számú ábra).

⁵ Ez utóbbi esetben – a Btk. 13. § (2) bekezdése alapján – közvetett tettesi alakzatról beszélünk, ugyanis az elkövető (bróker) a szándékos bűncselekmény törvényi tényállását tévedésben lévő személy (vagyis az adózó, aki nevében a számlát kiállítja) felhasználásával valósítja meg.

4. számú ábra

Visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárással

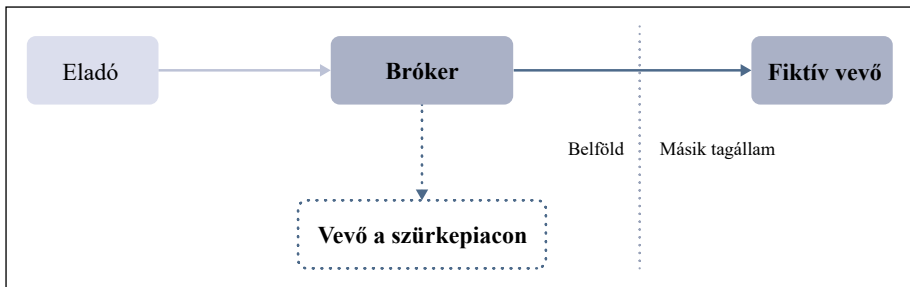
Forrás. Molnár (2011) alapján a szerző saját szerkesztése.

Fiktív közösségen belüli termékértékesítés (5. számú ábra)

Míg a hiányzó kereskedős család és a visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárással esetében a csalárd magatartás a termékimport áfáját célozza, addig ez az elkövetési alakzat éppen ellenkezőleg, az áfamentes közösségen belüli termékértékesítésre irányul olyan módon, hogy a bróker más tagállamban bejegyzett fiktív cég részére értékesít, azonban a tényleges eladás a belföldi szürkepiacon történik számla nélkül (Sólyom, 2015), vagy más nevében kiállított számlával.

5. számú ábra

Fiktív közösségen belüli termékértékesítés

Forrás. Sólyom (2015) alapján a szerző saját szerkesztése.

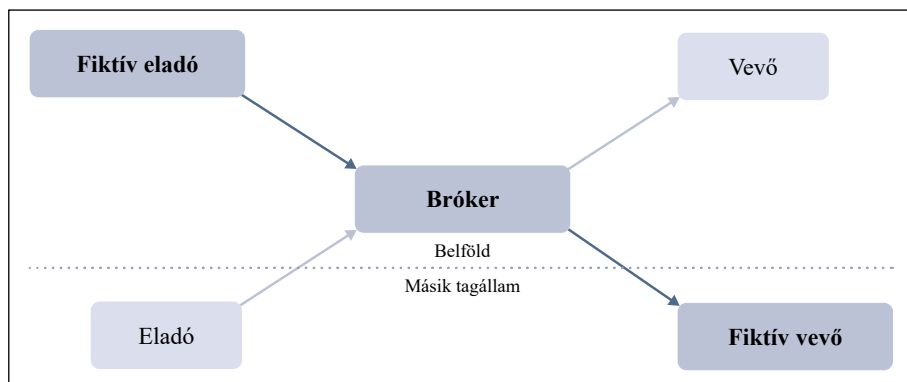
Keresztbeszámlázásos család (6. számú ábra)

Ez az elkövetési alakzat már jóval kifinomultabb az előbbieknél. A keresztbe számlázó bróker (cross invoicing) célja az adókötelezettségekkel járó közösségen

belüli beszerzés és belföldi értékesítés után fizetendő áfa fiktív belföldi beszerzéssel és fiktív közösségen belüli termékértékesítéssel történő csalárd csökkentése, kiegyenlítése (Sólyom, 2015).

6. számú ábra

Keresztbeszámlázásos család

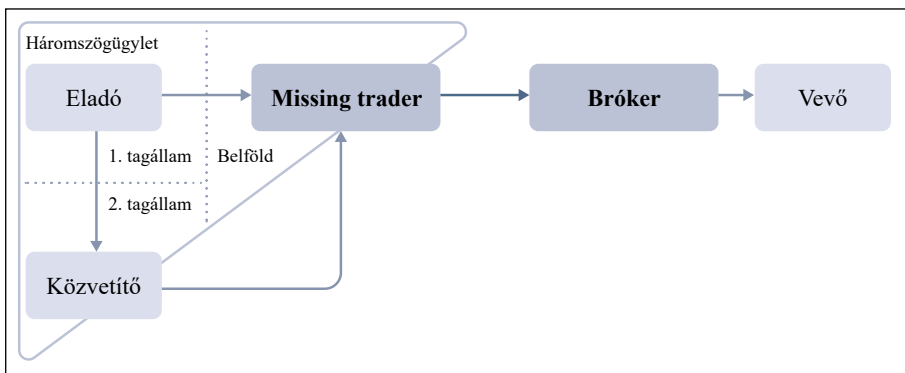
Forrás. Sólyom (2015) alapján a szerző saját szerkesztése.

Visszaélés háromszögügylettel (7. számú ábra)

Mindenekelőtt meg kell jegyezni, hogy a háromszögügylet alapvetően legális konstrukció. Ennek során a közösség egyik tagállamában bejegyzett eladó terméket értékesít a másik tagállamban bejegyzett közvetítő számára, aki az így beszerzett terméket továbbértékesíti a harmadik tagállamban bejegyzett vevő részére. Az árut azonban az eladó közvetlenül a vevőnek szállítja le. A háromszögügylettel akkor jelenik meg csalárd szándék, ha az ügylet valamelyik szereplője egyben csalásra épülő értékesítési láncolatnak – például hiányzó kereskedős csalásnak – is tagja. Tekintettel arra, hogy a háromszögügyleteknél a számlázási láncolat szükségszerűen tér el az áru tényleges útjától, bűnös szándékú alkalmazásuk lehetővé teszi a számlázási láncolat átláthatatlanabbá tételét a hatóságok munkájának megnehezítése céljából (Ritzlné & Máténé, 2022; Sólyom, 2015).

7. számú ábra

Visszaélés háromszögüggyel (hiányzó kereskedős csalásba ágyazva)

Forrás. Ritzlné & Máténé (2022) és Sólyom (2015) alapján a szerző saját szerkesztése.

Egyszerű belföldi áfacsalási konstrukciók

Az áfa működési mechanizmusának és a fent bemutatott áfacsalás speciális modelljeinek ismeretében könnyen belátható, hogy az országhatárokon átívelő gazdasági események adnak elsősorban lehetőséget az elkövetők számára bűnös szándékuk megvalósításához, leplezéséhez. A bevált gyakorlatban azonban megfigyelhetünk egyszerűbb, az áfacsalás általános modelljével egybevágó vagy kis mértékben bővített belföldi konstrukciókat (botor próbálkozásokat) is. A brókerek ebben az esetben általában egy láncszemig nyúlnak vissza input, output, esetleg mindkét irányban (például fiktív számla befogadásával, számla nélküli vagy más nevében kiállított számlával történő értékesítéssel), de nem kizárt ezeknél a konstrukcióknál sem a missing trader és a buffer cégek bevonása. Tekintettel azonban arra, hogy a csalárd számlázási/értékesítési láncolatok „végpontjai” belföldön találhatók, az elkövetők számára sokkal nagyobb a lebukás esélye, így – figyelemmel a csalási konstrukció egyszerűségére – jellemzően az úgynevezett kényszervállalkozók és megélhetési bűnözők alkalmazzák ezt az elkövetési magatartást.

Az egyszerű belföldi áfacsalási konstrukciók kapcsán megfontolásra tartom érdemesnek önálló modellezésüket úgy, mint az általános és speciális modellek között átívelő „hibrid” formációkat. E modellek kidolgozása azonban meghaladja a kutatás kereteit és célkitűzését.

Az összetett áfacsalás fő motivációja

Amennyiben az áfacsalás speciális modelljeit teljes mélységben megérteni és ezen felül az áfacsalás elleni fellépés során használni kívánjuk, álláspontom szerint – az általános modellhez hasonlóan – nem hagyhatjuk figyelmen kívül az elkövetők szándékát sem, amely egyrészt az adott csalási konstrukcióból szükségszerűen következik, másrészt a bevált gyakorlat során is rendszerint visszatükröződik.

Az áfacsalás legkomplexebb formája talán a körhintacsalás, amely célja, és egyben az elkövetők fő motivációja – természetesen a költségvetés számára történő vagyoni hátrány okozásával való illegális gazdagodásuk⁶ nyilvánvaló szándékán túl – a költségvetés „megcsapolása” akár valós gazdasági események nélkül, adminisztratív eszközökkel, „laboratóriumi körülmények” mellett.

A hiányzó kereskedős csalás, a visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárással és a fiktív közösségen belüli termékértékesítés alkalmával megjelenik az árelőny megszerzésének szándéka a piaci versenytársakkal szemben; valamint a keresztbeszámlázásos csalás és a visszaélés háromszögüggyellett eseteiben a csalárd számlázási láncolat bonyolultabbá, átláthatatlanabbá tételének a szándéka is. Az egyszerű belföldi áfacsalási konstrukciók esetében a fentiekkel szemben a motiváció inkább keresendő megélhetési kényszerűségben, mint tudatosan kitűzött csalárd gazdagodási szándékban.

Következtetések

Az áfacsalás általános és speciális modelljeinek alkalmazási lehetősége a nyomozó hatósági fellépés során

Amennyiben az áfacsalás elleni nyomozó hatósági fellépést a bevált gyakorlat szempontjából közelítjük meg, álláspontom szerint célszerű a kriminalisztika eszköztárát segítségül hívni. Mint tudjuk a kriminalisztika a hatékony és szakszerű bűnüldözés szakterülete, amely mintegy 120–170 éves múlttal rendelkezik, főként gyakorlati és kisebb részben elméleti multidiszciplináris tudományág (Fenyvesi, 2021). A kriminalisztika eszköztárán belül fontosnak tartom megemlíteni a kriminalisztikai gondolkodást, amelynek ugyan egységesen definiált

6 A fentiekből az is következik, hogy gazdasági bűncselekmények elleni fellépés hatékonyságát elsősorban nem a kiszabható büntetés szigorával, hanem a bűncselekményből származó jövedelem elvonásával lehet fokozni (Tóth, 2015).

fogalma nincsen, de Angyal (2019) szerint azonban több a „józan paraszti ésnél”. Lakatos (2005) úgy érvel, hogy a kriminalisztikai megismerési módszerek egyike, egyúttal a nyomozási problémák megoldásának sajátos módszere is. Mátyás (2021), valamint Mészáros (2021) szerint a kriminalisztikai gondolkodás egyik legfontosabb eleme a verzióalkotás, vagyis az, hogy olyan logikusnak tekinthető, egymással versengő hipotéziseket (feltevéseket, sejtéseket) állítsunk fel, amelyek reális magyarázatot adhatnak a bűncselekmény indítékára, az elkövetőre stb. Egy verzió (hipotézis) természetesen mindaddig mindössze logikus felvetésnek tekinthető, ameddig a nyomozás alkalmával nem nyer bizonyítást, vagy nem cáfolható meg (Petrétei, 2018).

Álláspontom szerint az áfacsalás általános modelljéből felépített speciális struktúrák egyben „előre legyártott” verzióknak is tekinthetők a bevált gyakorlat során, hiszen az áfa működési mechanizmusa alapján rendszerbe foglalja az egyes elkövetői alakzatok szereplőit és a közöttük fennálló fő kapcsolatokat (áru-, számlázási- és pénzügyi teljesítési láncolatokat). Ezek az összefüggések a bűncselekmény indítékának megértésén túl, a nyomozás kezdeti szakaszában a releváns bizonyítékok körének felvetésében, felkutatásában (vagy az erre irányuló összehangolt művelet megtervezésében, végrehajtásában), a nyomozás későbbi szakaszában a beszerzett bizonyítékok értékelésében-elemzésében, a potenciális tanúk körének meghatározásában, feltételezett elkövetők beazonosításában nyújthatnak segítséget.

A tanulmány kutatási eredményeinek alátámasztása céljából – különös figyelemmel arra, hogy egy elkövetői cselekményen belül több szakterületet érintő eszközzel is eredményesen megszólíthatók az eljárás alá vont személyek, továbbá az elkövetők komplex áfacsalási struktúrákat hozhatnak létre, amelyek a nyomozói verzióalkotás során az áfacsalás speciális modelljeinek letisztult elméleti kategóriáira vezethetők vissza, illetve az idő múlásával új elkövetési alakzatok jönnek létre – az alábbiakban két kitalált fedőnévvel ellátott, anonimizált esettanulmányt szeretnék bemutatni.

Selyemút-ügy

A Selyemút-ügyben folytatott nyomozás során a nyomozó hatóság megállapította, hogy egy elkövetői kör (organiser) az általuk alapított valós gazdasági tevékenységet nem folytató társaságok felhasználásával valótlan tartalmú számlák kibocsátását végezte, azaz számlagyárat működtetett.

Az elkövetői kör fenti cselekményével továbbá segítséget nyújtott egyrészt abban, hogy a számlákat befogadó gazdasági társaságok képviselői a tevékenységükből származó bevételeik után a fizetendő áfa összegét csökkenthessék,

vagyoni hátrányt okozva ezzel a költségvetésnek. Másrészt abban, hogy a Távol-Keletről megrendelt árukat 4200 eljárás kódú vámeljárással nem a számlabefogadó társaságok, hanem a számlakibocsátók nevére vámkezelhessék.

A nyomozás során a nyomozó hatóság azt is megállapította, hogy a számlakibocsátó társaságok jogosulatlan áfa-visszaigényléseket is megkíséreltek végrehajtani, fiktív költség számlák befogadásával, illetve fiktív közösségen belüli termékértékesítésről szóló számlák kiállításával.

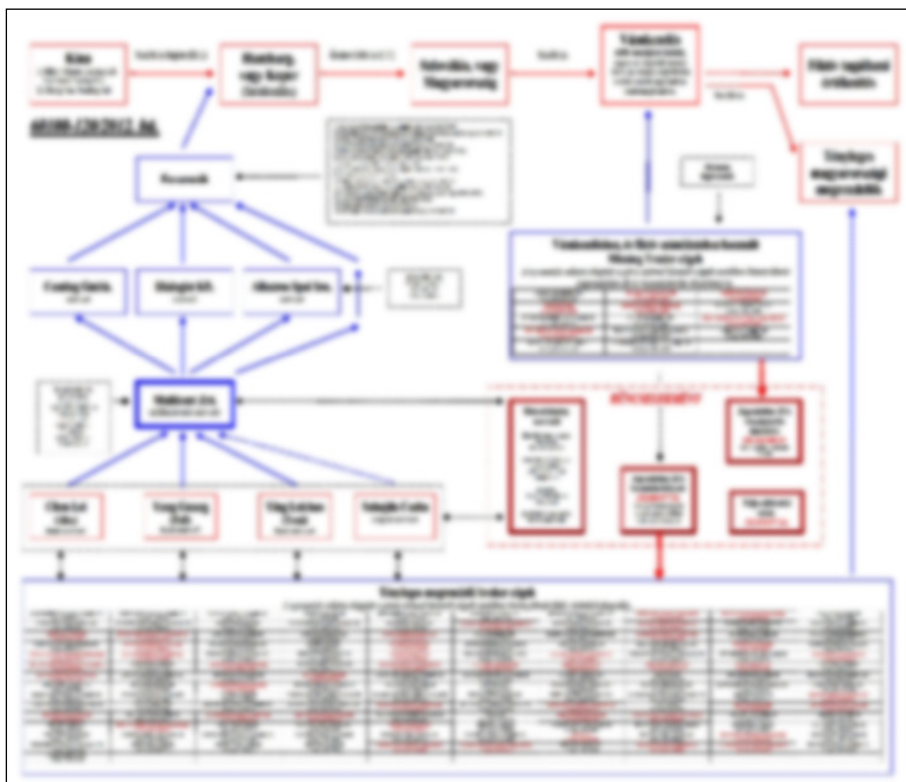
A Selyemút-ügyben folytatott nyomozással feltárt valós és fiktív számlázási láncolatokról és szereplőkről kapcsolati ábra készült (8. számú ábra), amely adatai alapján – az áfacsalás általános és speciális modelljeinek az ismeretében – a 4. számú ábrán bemutatott visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárásnak egyik összetettebb (missing traderrel kiegészített) változatának verziója merült fel (9. számú ábra), árnyalva azt az 5. számú ábrán bemutatott fiktív közösségen belüli termékértékesítés verziójával.

A nyomozás során nagyságrendileg egy tucat számlakibocsátó társaság volt beazonosítható. Ezek a társaságok alapvetően a missing traderek funkcióját látták el a visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárársban, de a jogosulatlan áfa-visszaigénylési kísérleteknél tevékenységük kvázi brókerként is értékelhető.

A visszaélés 4200 eljárás kódú vámeljárással brókere több mint száz önállóan gazdálkodó számlabefogadó volt, amelyek cselekménye néhány esetben nem érte el a költségvetési csalás bűncselekmény értékhatárát. Az ilyen brókerek ügyében – figyelemmel arra, hogy az ultima ratio elv alapján a büntetőeljárás esetükben nem indokolt, megszólításukhoz és felelősségre vonásukhoz elegendő az adóigazgatás eszközrendszere – szignalizáció keretén belül adóellenőrzéseket kezdeményezett a nyomozó hatóság.

8. számú ábra

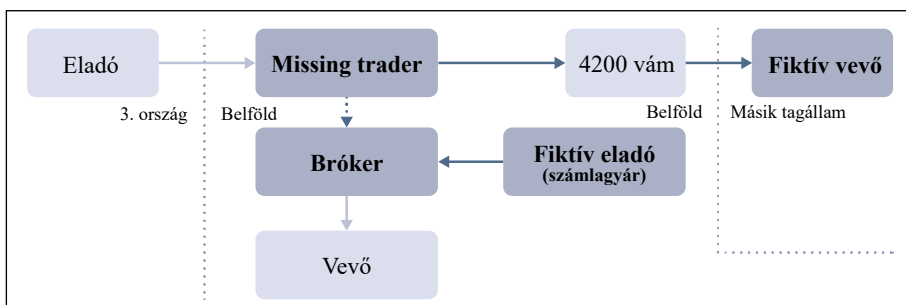
A Selyemút-ügy teljes kapcsolati ábrája (anonimizált)

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

9. számú ábra

A Selyemút-ügy során vizsgált visszaélés 4200 eljáráskódú vámeljárással speciális modellje

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

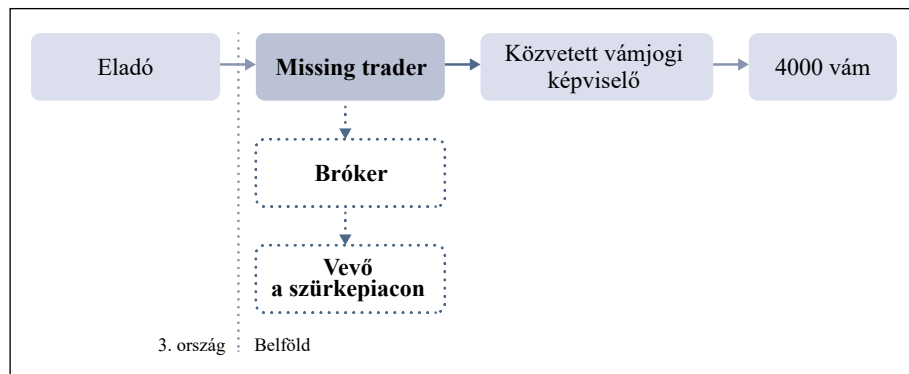
Főnixmadár-ügy

A visszaélés 4200 eljárás kódú vámjárással kapcsolatos esetek elleni fellépés során az EU tagállamainak hatóságai számos erőfeszítést (például adóbiztosíték nyújtási kötelezettség bevezetése) tettek, amelyekre válaszul az elkövetők egy újfajta csalási mechanizmust dolgoztak ki. Egy ilyen verzió merült fel a Főnixmadár-ügy nyomozása alkalmával is.

A Főnixmadár-ügyben a harmadik országból importált áru vámkezelése Magyarországon történt 4000 eljárás kódú vámjárással, amely során a vámot és az áfát a behozatal időpontjában kell befizetni. Az importőr azonban missing trader társaság volt, és közvetett vámjogi képviselő útján lépett fel a vámhatóság előtt. A közvetett képviselő jóhiszeműen vállalta, hogy ügyfele helyett megfizeti a vámot, illetve a vámkezeléshez kapcsolódó egyéb köztartozásokat is (például áfa), amelynek összegét a szolgáltatási díjával együtt, utólag számlázta ki. A fentieket követően a missing trader elérhetetlenné vált, az importált árut számla nélkül értékesítette a bróker a szürkepiacon (10. számú ábra).

10. számú ábra

A Főnixmadár-ügy során vizsgált közvetett vámjogi képviselő útján történő visszaélés 4000 eljárás kódú vámjárás speciális modellje

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A NAV nyomozó hatósága az újszerű elkövetési magatartás felderítését követően – a hasonló esetek elleni eredményes fellépés érdekében – jelzéssel élt az Európai Rendőrségi Hivatal (Europol) felé.

A bemutatott esettanulmányok a fenti megállapítások alátámasztása mellett felhívják a figyelmet az áfacsalás általános és speciális modelljei alkalmazásának korlátjaira is, hiszen láthattuk, a valóságban azok összetettebb, torzult és

kevert változatban jelennek meg, valamint az idő múlásával, illetve a jogszabályi környezet változásával új formációk is létrejönnek. Mindezek ellenére azonban úgy gondolom, „sorvezetőként” kiválóan alkalmazhatók a nyomozó hatósági fellépés során.

Felhasznált irodalom

- Angyal M. (2019). A kriminalisztikai gondolkodás – újratöltve. *Belügyi Szemle*, 67(3), 67–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.3.2>
- Bahn, P., & Renfrew, C. (1999). *Régészet. Elmélet, módszer, gyakorlat*. Osiris Kiadó.
- Balláné Szentpáli E. (2020). A költségvetési csalás a statisztikai adatok tükrében a rendszer-változástól napjainkig. *Belügyi Szemle*, 68(1), 67–82. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2020.1.4>
- Fellegi M. (2017). Közvetett (indirekt) adók és vámok. In Bozsik S., Fellegi M., Gróf P., Süveges G., & Szemán J. (Szerk.), *Adózási ismeretek* (pp. 114–164). Miskolci Egyetemi Kiadó.
- Fenyvesi Cs. (2021). A kriminalisztika bűnmegelőzési funkciója. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1759–1769. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.5>
- Fischer Gy. (2018). Nyomozási útmutató a Btk. 396. § (1) bekezdés a) pontjában meghatározott költségvetési csalás bűncselekmény nyomozásához – bevételtiltkolás adóbevallási kötelezettség nem teljesítésével. In Szabó A. (Szerk.), *Pénzügyi nyomozói kézikönyv* (pp. 13–18). Dialóg Campus Kiadó.
- Fodor B. G. (2017). Az áfacsalások büntetőjogi megítélésének elméleti és gyakorlati kérdései. In Domokos A. (Szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme* (pp. 90–111). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. <https://ajk.kre.hu/images/doc4/konferenciak/A-koltsegvetes-buntetojogi-vedelme.pdf>
- Hatfield, M. (2009). Tax lawyers, tax defiance, and the ethics of casual conversation. *Florida Tax Review*, 10(10), 841–868.
- Lakatos J. (2005). *Kriminalisztikai alapismeretek*. Rendőrtisztí Főiskola.
- Magyar-Áhel E. (2018). Áfacsalások az Európai Unióban. In Szabó A. (Szerk.), *Pénzügyi nyomozói kézikönyv* (pp. 123–135). Dialóg Campus Kiadó.
- Mátyás S. (2021). A verziók szerepe a Teréz körúti robbantás nyomozása során. *Erdélyi Jogélet*, 4(3), 93–101. <https://doi.org/10.47745/ERJOG.2021.03.08>
- Mészáros B. (2021). A kriminalisztika hipotézisei. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1771–1781. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.6>
- Molnár G. M. (2011). *Az adócsalás a költségvetési csalásban*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó.
- Molnár G. M. (2023). A költségvetést károsító bűncselekmények – Btk. XXXIX. fejezet. In Belovics E. (Szerk.), *Büntetőjog II. különös rész* (pp. 807–834). ORAC Kiadó.
- Patz A. (2018). Számlagyár. In Szabó A. (Szerk.), *Pénzügyi nyomozói kézikönyv* (pp. 19–22). Dialóg Campus Kiadó.

- Petrétei D. (2018). A bizonyítékok ismeretelméleti megközelítéséről. *Belügyi Szemle*, 66(4), 53–72. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2018.4.5>
- Ritzlne K. I., & Máténé B. K. (2022). A hiányzó kereskedős áfacsalás miatt végzett importkiigazítás a magyarországi nemzeti számlákban 2015 és 2020 között. *Statistikai Szemle*, 100(4), 383–407. <https://doi.org/10.20311/stat2022.4.hu0383>
- Sólyom B. (2015). Az adócsalás és az adóelkerülés és elleni harc az Európai Unióban az általános forgalmi adózás területén különös tekintettel az Európai Bíróság joggyakorlatára. *Doktori (PhD) értekezés*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Jog- és Államtudományi Doktori Iskola. <https://doi.org/10.15774/PPKE.JAK.2015.002>
- Steiner G. (2023). *Költségvetési csalás és áfacsalás a gyakorlatban*. ORAC Kiadó.
- Szabó B. (2019). Grouping of misconduct types in case of VAT fraud. *Magyar Rendészet*, 67(1), 101–116. <https://doi.org/10.32577/mr.2019.1.6>
- Szabó B., & Zierer Cs. (2023). A bünygyi helyszínelés (korlátozott?) lehetőségei az általános forgalmi adóra elkövetett költségvetési csalás büntett nyomozása során. In Csaba Z., Szabó A., & Zsámbokiné F. Á. (Szerk.), *Tudás- és értékmegosztás – mesterséges intelligencia – generációváltás?* (pp. 174–188). Magyar Rendészettudományi Társaság Vám- és Pénzügyőri Tagozata. <https://doi.org/10.37372/mrtvpt.2023.1.14>
- Szilovics Cs. (2003). *Csalás és jogkövetés az adójogban*. Gondolat Kiadó.
- Szlify G. (2020). A hozzáadottérték-adó jelene és jövője Európában. *Doktori (PhD) értekezés*, Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Jog- és Államtudományi Kar, Jog- és Államtudományi Doktori Iskola. <https://doi.org/10.15774/PPKE.JAK.2020.008>
- Tóth M. (2015). *A gazdasági bűnözés és bűncselekmények néhány aktuális kérdése*. Magyar Tudományos Akadémia Társadalomtudományi Kutatóközpont. <https://real.mtak.hu/121348/>
- Tóth M. (2018). A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények – egy kriminológiai gyufásdoboz oldalai, vagy lángra lobbanni képes gyufaszálak is? In Domokos A. (Szerk.), *A gazdálkodással összefüggő bűncselekmények büntetőjogi értékelése* (pp. 11–24). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. https://ajk.kre.hu/images/doc4/dokumentumok/Gazdalkodással_osszefuggo_kiadvany.pdf
- Vankó L. (2017). Az adózás kriminalizálása és annak aktualitásai. In Domokos A. (Szerk.), *A költségvetés büntetőjogi védelme* (pp. 73–80). Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar. <https://ajk.kre.hu/images/doc4/konferenciak/A-koltsegvetes-buntetojogi-vedelme.pdf>

Alkalmazott jogszabályok

1987. évi V. törvény az általános forgalmi adóról
2007. évi CXXVII. törvény az általános forgalmi adóról
2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról
2011. évi LXIII. törvény a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény és egyes törvények pénzügyi bűncselekményekkel összefüggő módosításáról

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről

2017. évi CL. törvény az adózás rendjéről

2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról

67/227/EGK irányelv a tagállamok forgalmi adókra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról

67/228/EGK irányelv a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról – a közös hozzáadottértékadó-rendszer struktúrájáról és alkalmazásának módjáról

77/388/EGK irányelv a tagállamok forgalmi adóra vonatkozó jogszabályainak összehangolásáról – közös hozzáadottértékadó-rendszer: egységes adóalap-megállapításról

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó B. (2025). Az általános forgalmi adóra elkövetett költségvetési csalás általános és speciális modelljei, továbbá alkalmazási lehetőségük a nyomozó hatósági fellépés során. *Belügyi Szemle*, 73(7), 1387–1414. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i7.pp1387-1414>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Az adatokat kérésre rendelkezésre bocsátják.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szabó Barna, aki a szabo.barna@nav.gov.hu e-mail címen érhető el.